

/знахідного/ відмінка /загубив ключа, дивився на годинника, бачив сна/, щоб його відрізнили від московського /в московській мові річеві іменники мають усе перший і четвертий відмінки рівними/, та це не потрібно".

Погляди Володимира Гнатюка на українсько-російські мовні контакти залишаються актуальними і для сучасного стану української літературної мови, оскільки в ній є багато штучно накинутих рис, які належить усунути задля відродження української культури.

БОГДАН МИХАЙЛІШИН

/ Львівський університет
ім. І.Франка /

В.ГНАТЮК ЯК ДОСЛІДНИК УКРАЇНСЬКО-
ІНОМОВНОГО ПОРУБІЖЖЯ

Особливості формування української народно-розмовної мови на різних територіях розселення українців вивчена нерівномірно. Якщо на базі південно-східних говорів мовні процеси висвітлені відносно повно, то лексико-сематичні і фонетико-граматичні особливості мови українсько-іномовного, зокрема українсько-інослов "янського порубіжжя досліджені недостатньо. А тому не втратили своєї актуальності мовно-етнографічні праці В.Гнатюка, які базуються на багатому фактичному матеріалі з урахуванням соціально-історичних особливостей цих теренів.

У визначенні народу як національної одиниці В.Гнатюк підходить широким фронтом, включаючи в це поняття крім насамперед мови його етнографічні, фольклорні, історичні, антропологічні особливості, приналежність до віросповідання тощо. Характерною рисою досліджень В.Гнатюка є теза про те, що культурно-соціальні впливи ідуть не тільки від більш розвинутого народу до менш розвинутого,

але й навпаки. Напрями й інтенсивність впливів одного народу на інший можуть з часом видозмінюватися: так, коли ^в XI-XIІІ ст. русини шукають допомоги у південних побратимів, головним чином у сербів, то після перемоги Д.Донського у 1380 р. і поразки сербів на Косовому полі у 1389 р. центр ваги у їх культурно-освітніх зв"язках переміщується на землі східних слов'ян, зокрема у Київ і Львів /"Зносини Українців із Сербами, Львів, 1906/.

Вивчаючи точки дотику і розходжень між мовою русинів і мовами інших слов'янських і неслов'янських народів, В.Гнатюк порівнює насамперед колишні та тогочасні форми лексем. Найпереконливішим доказом спільноті слов'янських мов, говорів і діалектів незалежно від кількості мовців, які ними розмовляють, є наявність характерних для них буквосполучень -оро, -оло, -ере, -еле- /време, глава, древо, краль, предал, слама, сланіна тощо/- "Словаки чи Русини? /Причинки вияснення спору про національність західних русинів. Львів, 1901/.

Вчений робить спробу проаналізувати саме слово "рускаки" або "русини" /Ruthenen, Rusnaken, ruthének, oroszok/, яке вживають не лише словаки, але й німці, мадяри й ін. При цьому він зазначає, що русини західних мадярських комітатів не становлять чистого типу; їх можна б назвати Wasser-Ruthenen.

"Їх денационалізація, - продовжує він, - поступає швидко ... на протягу сього століття не полішить ся з них ні сліду; усі пропадуть у мадярськім і словацькім морі" /с.80-81/. Щось подібне, підкреслює мовознавець, спостерігаємо й в інших націях, зокрема у поляків.

Не вбачає В.Гнатюк порушення внутрішньої структури мови русинів в тому, що вони по-іншому, ніж корінне населення Брацлавської епархії, вимовляють слова із невластивими українській мові складтворчими г і з /ыгъ, кгък, влък і т.д./, змінюючи їх на

горб, калк, вільк.

Закономірним у мові русинів вважає дослідник наявність варіантних форм - коприва і покрива, гавран і гараван, повраз і порваз /пор. у словаків: pokriya, havran, povrasho/. Співставляючи різні говори і діалекти, В.Гнатюк з"ясовує, під впливом якої мови може з них перебував: словацької, польської, мадярської чи іншої, враховуючи чергування букв- і звукосполучень у різних позиціях, місце наголосу, специфіку закінчень, особливості відмінювання різних частин мови і т.п.

Праці В.Гнатюка як органічне продовження досліджень І.Франка, Я.Головацького та інших мовознавців мають безсумнівну фактологічну вартість у вивченні мовних контактів українців і інших народів, що населяють лінгвістично цікавий регіон Карпат.

ЛЮДМИЛА ПАРХОНЮК

/ Тернопільський педінститут /

ВОЛОДИМІР ГНАТЮК ПРО "ВСЕСЛОВ"ЯНСЬКУ"
ТА "СВІТОВУ" МОВИ З ПОГЛЯДУ СЬОГОДЕННЯ

Праці В.Гнатюка - це в основному рецензії, відгуки на події в суспільному та культурному житті як Західної України, так і всього слов'янського світу - стосовно світової мови та ролі й місця мови російської у слов'янському світі зберігають актуальність і в наш час. Адже саме сьогодні ми обговорюємо питання про функції та статус як російської мови в Радянському Союзі, так і національних мов союзників, автономних республік, країв і областей. Тому не випадково у всіх республіках з"явились Закони про державність їхніх національних мов: це одна з форм самозахисту цих мов від асимілятивного впливу мови російської. І як відповідь на це - Указ